

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/115/2000

KANDYDACI W WYBORACH PREZYDENCKICH - MOTYWY I PEWNOŚĆ GŁOSOWANIA, ALTERNATYWY WYBORCZE, ELEKTORATY NEGATYWNE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ 2000

KANDYDACI W WYBORACH PREZYDENCKICH - MOTYWY I PEWNOŚĆ GŁOSOWANIA, ALTERNATYWY WYBORCZE, ELEKTORATY NEGATYWNE

- Zwolennicy Aleksandra Kwaśniewskiego są najbardziej pewni, że w wyborach właśnie na niego oddadzą swój głos. Na tle pozostałych kandydatów stosunkowo pewni swego wyboru są również sympatycy Jarosława Kalinowskiego, Lecha Wałęsy, a także Jana Olszewskiego. W porównaniu z ubiegłym miesiącem nieco wzrosła ocena pewności głosowania w przypadku potencjalnych wyborców Andrzeja Olechowskiego.
- Ponad trzy czwarte (78%) badanych przewiduje, że Aleksander Kwaśniewski wygra jesienne wybory prezydenckie.
- Od początku roku niezmiennie największy elektorat negatywny zbiera Lech Wałęsa. Ponad trzy piąte (61%) respondentów deklaruje, że na pewno nie będzie na niego głosować. Kandydatem odrzucanym przez wielu wyborców jest również Andrzej Lepper - ponad dwie piąte (44%) ankietowanych uważa, że w żadnym razie nie odda swego głosu na szefa „Samoobrony”. W ostatnim okresie niechęć, z jaką spotyka się ten polityk, nieco zmalała. W jeszcze większym stopniu poprawił się publiczny wizerunek Mariana Krzaklewskiego. Od początku czerwca zmniejszył się (z 49% do 41%) odsetek tych, którzy deklarują, że z pewnością nie oddadzą na niego swego głosu.
- Sądząc z deklaracji ankietowanych, największe szanse na powiększenie swego elektoratu poprzez przejęcie głosów kontrkandydatów ma Andrzej Olechowski (24%). Najwięcej szans na pozyskanie dodatkowych głosów ma on w elektoracie Aleksandra Kwaśniewskiego. Także zwolenników obecnego prezydenta w największym stopniu mogliby wzmocnić potencjalni wyborcy Andrzeja Olechowskiego, gdyby ten zrezygnował ze startu w wyborach - niemal jedna trzecia jego dzisiejszych zwolenników poparłaby w głosowaniu Aleksandra Kwaśniewskiego. Z wycofania się z wyborów Andrzeja Olechowskiego w mniejszym stopniu niż obecny prezydent skorzystałby Marian Krzaklewski - niespełna co piąty zwolennik byłego ministra spraw zagranicznych chciałby, w przypadku jego wyborczej absencji, oddać swój głos na szefa „Solidarności”.

Wczesnojesienny termin wyborów sprawia, że tegoroczne wakacje powinny być dla kandydatów i ich ekip okresem intensywnej przedwyborczej pracy. Sądząc z doniesień medialnych, większość kandydatów realizuje w różnych regionach kraju program przedwyborczych spotkań, podczas których stara się zjednywać sobie wyborców. Jednakże tempo kampanii - poza nielicznymi wyjątkami - wydaje się jak dotąd spokojne, prowadzone raczej w urlopowej atmosferze. Uzupełniając wcześniejsze informacje o stopniu poparcia dla poszczególnych kandydatów¹ przedstawiamy obecnie analizę motywów głosowania, pewności preferencji, możliwych alternatyw wyborczych i elektoratów negatywnych.

PEWNOŚĆ WYBORU

Podobnie jak w przypadku popularności poszczególnych kandydatów również w innych wymiarach ocen nie odnotowaliśmy większych zmian². Aleksander Kwaśniewski nadal pozostaje tym pretendentem do najważniejszego urzędu w państwie, którego zwolennicy są najbardziej pewni, że w wyborach właśnie na niego oddadzą swój głos. Na tle pozostałych kandydatów stosunkowo pewni swego wyboru są również sympatycy Jarosława Kalinowskiego, Lecha Wałęsy, a także Jana Olszewskiego. W porównaniu z ubiegłym miesiącem nieco lepiej wypada ocena pewności głosowania wśród potencjalnych wyborców Andrzeja Olechowskiego.

¹ Por. komunikat CBOS „Poparcie dla kandydatów w wyborach prezydenckich na początku lipca”, lipiec 2000.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (122) przeprowadzono w dniach 29 czerwca - 4 lipca 2000 roku na 1036-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?	Pewność głosowania osób deklarujących poparcie dla poszczególnych kandydatów. Średnie na 10-stopniowej skali, na której 1 oznacza - <i>Nie jestem pewien (pewna) czy będę na niego głosować</i> , a 10 - <i>Jestem całkowicie pewien (pewna), że będę na niego głosować</i>	
	VI 2000	VII 2000
Aleksander Kwaśniewski	9,04	9,09
Andrzej Olechowski	7,61	8,18
Marian Krzaklewski	8,29	8,05
Lech Wałęsa*	7,56	8,43
Andrzej Lepper*	8,23	7,18
Jarosław Kalinowski*	8,07	8,90
Jan Olszewski*	6,9	8,26

*Ze względu na niską liczebność badanych deklarujących poparcie dla tych kandydatów, wyniki należy traktować z dużą dozą ostrożności.

MOTYWACJE GŁOSOWANIA

W lipcu poprosiliśmy ankietowanych, by zechcieli wskazać przyczyny, jakie skłaniają ich do głosowania na określonego kandydata.

Zwolenników **Aleksandra Kwaśniewskiego** najbardziej skłania do oddania na niego głosu przebieg pierwszej kadencji jego prezydentury. Ponad dwie trzecie jego potencjalnych wyborców chce na niego głosować, dlatego że - ich zdaniem - sprawdził się na tym stanowisku i dobrze pełnił swoją funkcję. Zwolenników przysparzają obecnemu prezydentowi także jego cechy osobiste - to, że jest człowiekiem kompetentnym, dobrze przygotowanym do sprawowania najwyższego urzędu w państwie. Blisko jedna trzecia jego wyborców będzie głosowała na Aleksandra Kwaśniewskiego, ponieważ pozytywnie ocenia cechy jego osobowości i charakteru.

Potencjalni wyborcy **Andrzeja Olechowskiego** chcą na niego głosować przede wszystkim ze względu na jego wysoki poziom intelektualny - wykształcenie, kompetencje oraz przygotowanie do sprawowania najwyższych stanowisk w państwie. Cechą wyróżniającą go jest także to, że przez swoich zwolenników postrzegany jest jako kandydat niezależny - osoba spoza istniejących układów politycznych, niewiązana w istniejące podziały i bieżącą walkę polityczną. Równie ważnym argumentem na rzecz Andrzeja Olechowskiego jest jego publiczny wizerunek jako człowieka - jego osobowość i cechy charakteru.

Tabela 2

Dlaczego chce Pan(i) głosować na tego właśnie kandydata? Oto lista kilkunastu powodów, dla których ludzie głosują na konkretne osoby. Proszę z tej listy wybrać najwyżej trzy najważniejsze dla Pana(i) powody.	Potencjalne elektoraty						
	Aleksandra Kwaśniewskiego	Andrzeja Olechowskiego	Mariana Krzaklewskiego	Jarosława Kalinowskiego*	Lecha Wałęsy*	Andrzeja Leppera*	Jana Olszewskiego*
	w procentach						
Jest człowiekiem wykształconym, kompetentnym, dobrze przygotowanym	63	85	54	23	7	23	68
Mam zaufanie do partii, ugrupowania, sił politycznych, które reprezentuje	16	10	43	56	39	12	6
Mam nadzieję, że w przypadku sukcesu mego kandydata poprawi się los ludzi takich jak ja	28	31	42	63	53	61	42
Chcę na niego głosować ze względu na to, jakim jest człowiekiem, jego osobowość, cechy charakteru	31	39	21	16	31	4	29
Chcę na niego głosować, żeby uniemożliwić wybór innego kandydata	9	12	31	11	8	14	11
Jest on prawdziwym patriotą, będzie dbał o nasze, polskie interesy	10	8	11	46	34	34	52
Sprawdził się w dotychczasowej swojej działalności, dobrze pełnił swą funkcję, urząd	71	26	24	12	29	16	22
Podzielim jego poglądy w ważnych sprawach społecznych	17	23	17	22	34	26	31
Nie jest uwikłany w istniejące układy polityczne, jest od nich niezależny	7	39	3	10	8	22	12
Spośród kandydatów, na których mógłbym (mogłabym) głosować, tylko on ma szansę wygrać wybory	23	7	10	0	0	4	0
Chcę na niego głosować ze względu na jego stosunek do czasów PRL	4	4	21	0	13	0	16
Inny powód	1	2	3	0	4	4	2
Trudno powiedzieć	1	0	0	0	0	6	0

*Ze względu na niską liczebność badanych deklarujących poparcie dla tych kandydatów, wyniki należy traktować z dużą dozą ostrożności.

Również sympatycy **Mariana Krzaklewskiego** najczęściej wskazują na wykształcenie, kompetencje i doświadczenie polityczne popieranego przez siebie kandydata. Stosunkowo częstym powodem chęci głosowania na Mariana Krzaklewskiego jest wiara, że jego wybór doprowadzi do zmian, w wyniku których poprawi się sytuacja zwykłych ludzi. Do głosowania na przewodniczącego „Solidarności” równie często skłaniają jego wyborców także motywy polityczne - zaufanie do sił politycznych, które reprezentuje. Warto zauważyć, że stosunkowo wielu wyborców deklaruje chęć oddania głosu na Mariana Krzaklewskiego, by nie dopuścić do wyboru innego kandydata, reprezentującego - jak można się domyślać - przeciwny obóz polityczny. (W przypadku żadnego z pozostałych kandydatów wśród wyborczych motywacji tak często nie pojawiał się argument dotyczący głosowania negatywnego.) Dla tych osób Marian Krzaklewski jest kandydatem mającym największe szanse na skuteczną walkę wyborczą z obecnym prezydentem.

Oceny motywów głosowania zwolenników pozostałych kandydatów trzeba, z racji niewielkiego poparcia, jakie zyskują, interpretować z ostrożnością. Dla sympatyków **Jarosława Kalinowskiego** najbardziej liczy się to, że proponuje on wprowadzenie zmian, które - według jego zapowiedzi - przyczynią się do poprawy sytuacji zwykłych ludzi. Poza argumentami natury socjalnej, do głosowania na lidera PSL skłania jego wyborców także zaufanie do ugrupowania, które on reprezentuje. Ważnym argumentem na rzecz tej kandydatury jest także przekonanie, że Jarosław Kalinowski będzie dobrze dbał o polskie interesy. Również potencjalni wyborcy **Lecha Wałęsy** chcą na niego głosować, gdyż liczą, że jego wybór przyczyni się do poprawy sytuacji ludzi takich jak oni. W przypadku byłego prezydenta ważne jest także zaufanie do sił politycznych, które reprezentuje, a także przeświadczenie o jego patriotyzmie oraz akceptacja jego ocen sytuacji w naszym kraju. Kandydatura **Andrzeja Leppera** zyskuje zwolenników przede wszystkim dlatego, że liczą oni po jego wyborze na poprawę sytuacji zwykłych ludzi (jak można się domyślać, dotyczy to przede wszystkim rolników). Ważną cechą jego publicznego wizerunku jest także wiara, że właśnie ten kandydat najlepiej zadba o polskie interesy. **Jan Olszewski** jest popierany przez swoich zwolenników przede wszystkim ze względu na wysoko oceniane kompetencje

i doświadczenie polityczne. Tylko nieco rzadziej wśród argumentów na rzecz tej kandydatury pojawia się wątek narodowy - przekonanie, że jest on prawdziwym polskim patriotą i najlepiej będzie dbał o nasze interesy narodowe.

KANDYDATURY BLISKIE I DALEKIE - ALTERNATYWY WYBORCZE

Wyborcze szanse poszczególnych kandydatów określa nie tylko skala poparcia, jakim się cieszą, ale także ich zdolność do pozyskiwania zwolenników wśród sympatyków innych kandydatów. O tym, czy dany pretendent do urzędu prezydenta byłby w stanie zdobyć przychylność wyborców innego kandydata, gdyby ten zrezygnował ze startu w wyborach, decyduje nie tyle bliskość polityczna obu kandydatów, ile bliskość ich wizerunków medialnych i odwoływanie się do podobnych wartości politycznych.

Tabela 3

Gdyby ten wybrany przez Pana(ią) kandydat nie startował w wyborach lub wycofał się w trakcie kampanii wyborczej, to na jakiego innego kandydata z tej listy oddał(a)by Pan(i) swój głos?	Odpowiedzi osób deklarujących udział w wyborach i mających sprecyzowane preferencje		
	IV 2000	V 2000	VII 2000
	w procentach		
Andrzej Olechowski	19	24	24
Aleksander Kwaśniewski	7	9	8
Marian Krzaklewski	5	6	8
Jarosław Kalinowski	-	7	6
Jan Olszewski	5	3	5
Andrzej Lepper	4	5	4
Lech Wałęsa	4	1	3
Piotr Ikonowicz	-	-	2
Janusz Korwin-Mikke	3	1	1
Tadeusz Wilecki	3	1	1
Jan Łopuszański	-	1	0
Inny kandydat	2	2	1
Nie ma takiego kandydata	28	14	20
Trudno powiedzieć	18	17	16

Sądząc z deklaracji ankietowanych, największe szanse na powiększenie swego elektoratu poprzez przejęcie głosów kontrkandydatów ma Andrzej Olechowski. Podobnie jak dwa miesiące temu niemal jedna czwarta badanych deklarujących udział w wyborach i mających określone preferencje co do osoby kandydata bierze pod uwagę możliwość poparcia go w wyborach. Najwięcej szans na pozyskanie dodatkowych głosów ma on w elektoracie Aleksandra Kwaśniewskiego. Niemal co trzeci potencjalny wyborca obecnego prezydenta dostrzega możliwość głosowania na Andrzeja Olechowskiego. Gdyby Aleksander Kwaśniewski nie wystartował w wyborach, to z racji liczebności jego zwolenników, Andrzej Olechowski miałby szansę na blisko trzykrotne powiększenie swego obecnego „stanu posiadania”.

Dla zwolenników Aleksandra Kwaśniewskiego główną alternatywą jest poparcie w wyborach Andrzeja Olechowskiego, a rzeszę zwolenników obecnego prezydenta w największym stopniu mogliby wzmocnić potencjalni wyborcy Andrzeja Olechowskiego. Gdyby był minister spraw zagranicznych nie startował w wyborach, jedna trzecia jego dzisiejszych zwolenników poparłaby w głosowaniu obecnego prezydenta. Aleksander Kwaśniewski zyskałby także ponad połowę zwolenników Jarosława Kalinowskiego, gdyby ten wycofał się z wyborów, jednak liczebnie zysk ten byłby niewielki.

Na wycofaniu się z wyborów Andrzeja Olechowskiego w mniejszym stopniu niż obecny prezydent skorzystałby Marian Krzaklewski - niespełna co piąty zwolennik Andrzeja Olechowskiego chciałby, w przypadku jego wyborczej absencji, oddać swój głos na Mariana Krzaklewskiego. W sumie przewodniczący „Solidarności” zyskałby relatywnie najwięcej, gdyby z udziału w wyborach zrezygnowali jednocześnie Lech Wałęsa, Andrzej Olechowski i Jan Olszewski - w takiej sytuacji mógłby liczyć na przyrost liczby głosów o niemal połowę.

Szef PSL Jarosław Kalinowski zyskałby najbardziej, gdyby z wyborów zrezygnował Aleksander Kwaśniewski. Co interesujące, stosunkowo mało korzyści wyborczych przyniosłaby mu rezygnacja ze startu Andrzeja Leppera - wydaje się, że mimo odwoływania się obu kandydatów do tego samego chłopskiego elektoratu, zwolennicy obu polityków nie mają takich samych sympatii politycznych.

Tabela 4

Gdyby wybrany przez Pana(ią) kandydat wycofał się z wyborów, to na którego kandydata z tej listy oddał(a)by Pana(i) swój głos?	Potencjalne elektoraty (preferencje wyborców)						
	Aleksandra Kwaśniewskiego	Andrzeja Olechowskiego	Mariana Krzaklewskiego	Jarosława Kalinowskiego*	Lecha Wałęsy*	Andrzeja Leppera*	Jana Olszewskiego*
	w procentach						
Jarosław Kalinowski	8	3	0	-	0	12	13
Marian Krzaklewski	4	19	-	3	42	14	20
Aleksander Kwaśniewski	-	33	17	53	0	26	9
Andrzej Olechowski	30	-	42	3	5	0	15
Jan Olszewski	4	4	10	6	15	12	-
Andrzej Lepper	4	0	1	19	11	-	0
Lech Wałęsa	2	2	13	0	-	4	2
Pozostali kandydaci	7	8	2	9	7	0	9
Nie ma takiego	26	19	1	3	1	0	16
Trudno powiedzieć	16	12	15	3	19	32	16

*Ze względu na znikomą liczebność badanych deklarujących poparcie dla tych kandydatów, wyniki należy traktować z bardzo dużą dozą ostrożności.

Zdaniem zwolenników poszczególnych kandydatur najmniej „zastępowalnym” kandydatem jest Aleksander Kwaśniewski - ponad jedna czwarta jego potencjalnych wyborców sądzi, że gdyby nie wystartował on w wyborach, to nie byłoby na kogo głosować. Stosunkowo trudni do zastąpienia dla swych sympatyków są także Andrzej Olechowski i Jan Olszewski.

ELEKTORATY NEGATYWNE

Trudnym do przecenienia wymiarem ocen kandydatów na najwyższy urząd w państwie jest skala politycznej niechęci, czyli liczba negatywnych opinii, z jaką w społeczeństwie spotykają się poszczególni kandydaci. Wymiar ten wskazuje na ograniczenia, jakie w ewentualnym poszerzaniu swego elektoratu mogą napotkać poszczególni pretendenci do prezydentury.

Od początku roku wśród różnych możliwych kandydatur w wyborach prezydenckich niezmiennie najwięcej negatywnych ocen zbiera Lech Wałęsa. W społeczeństwie

najbardziej utrwalaony jest negatywny wizerunek byłego prezydenta. Większość respondentów deklaruje, że na pewno nie będzie na niego głosowała. Również negatywnie oceniany jest Andrzej Lepper - ponad dwie piąte ankietowanych uważa, że w żadnym razie nie odda swego głosu na szefa „Samoobrony”. Jednakże w ostatnim okresie niechęć, z jaką spotyka się ten polityk, nieco zmalała. W jeszcze większym stopniu poprawił się wizerunek Mariana Krzaklewskiego. Wyważony początek jego kampanii wyborczej wpłynął zapewne na zmniejszenie liczby osób niechętnych temu politykowi. Jednak mimo poprawy nadal ponad dwie piąte badanych deklaruje, że na pewno nie odda na niego głosu. W porównaniu z ubiegłym miesiącem zmniejszył się także odsetek respondentów, którzy nie głosowaliby na Janusza Korwin-Mikkego, jednakże w tym przypadku jest to powrót do notowań z pierwszych miesięcy tego roku.

Najrzadziej z góry odrzucaną kandydaturą w najbliższych wyborach jest Andrzej Olechowski. Stosunkowo mało zadeklarowanych przeciwników mają także Jarosław Kalinowski, Jan Olszewski i Jan Łopuszański.

Tabela 5

Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy nazwiska.	Wskazania respondentów deklarujących udział w wyborach (według terminów badań)				
	I	IV	V	VI	VII
	w procentach				
Lech Wałęsa	51	62	58	63	61
Andrzej Lepper	45	50	47	49	44
Marian Krzaklewski	45	44	44	49	41
Janusz Korwin-Mikke	27	25	29	34	25
Tadeusz Wilecki	11	12	11	13	12
Aleksander Kwaśniewski	10	12	10	9	12
Piotr Ikonowicz	-	-	-	-	11
Jan Łopuszański	-	-	9	14	8
Jan Olszewski	9	7	8	8	8
Jarosław Kalinowski	-	-	9	9	7
Andrzej Olechowski	2	2	3	3	3
Trudno powiedzieć	5	5	10	5	9

Uwaga: Porównanie w czasie ma charakter orientacyjny, gdyż w poszczególnych badaniach listy potencjalnych kandydatów nieco się różniły.

Wśród osób deklarujących lewicowe poglądy polityczne z największą niechęcią spotykają się Lech Wałęsa i Marian Krzaklewski. Natomiast wśród respondentów utożsamiających się prawicą najwięcej przeciwników ma Andrzej Lepper, stosunkowo często odrzucani są także obaj adwersarze z wyborów prezydenckich sprzed pięciu lat - Aleksander Kwaśniewski i Lech Wałęsa.

Tabela 6

Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy nazwiska.	Deklarowane poglądy polityczne							
	lewica		centrum		prawica		Trudno powiedzieć	
	VI	VII	VI	VII	VI	VII	VI	VII
	w procentach							
Piotr Ikonowicz	-	4	-	13	-	21	-	7
Jarosław Kalinowski	3	1	10	9	21	16	4	2
Janusz Korwin-Mikke	33	20	37	32	39	25	27	23
Marian Krzaklewski	70	70	47	39	25	18	38	23
Aleksander Kwaśniewski	4	2	7	8	26	37	5	4
Andrzej Lepper	45	40	47	47	67	55	41	30
Jan Łopuszański	17	11	14	11	11	6	11	4
Andrzej Olechowski	3	4	3	4	4	3	3	1
Jan Olszewski	9	8	10	11	8	7	5	8
Lech Wałęsa	81	82	58	62	43	34	58	56
Tadeusz Wilecki	11	12	19	13	13	16	9	7
Trudno powiedzieć	1	3	3	5	3	8	18	27

KTO WYGRA WYBORY?

Od początku roku zdecydowanym faworytem wyborów pozostaje Aleksander Kwaśniewski. Ponad trzy czwarte badanych przewiduje, że obecny prezydent będzie sprawował ten urząd również przez drugą kadencję.

Tabela 7

Tego oczywiście nikt nie może wiedzieć na pewno, ale jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra zbliżające się wybory prezydenckie?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	I	IV	V	VI	VII
	w procentach				
Aleksander Kwaśniewski	71	75	78	76	78
Andrzej Olechowski	poniżej 1%	3	2	2	3
Marian Krzaklewski	2	2	3	2	4
Jarosław Kalinowski	-	-	poniżej 1%	2	poniżej 1%
Lech Wałęsa	1	1	1	1	1
Inni kandydaci	4	2	1	1	0
Trudno powiedzieć	22	17	14	16	14

Aleksander Kwaśniewski ciągle pozostaje kandydatem, który w opinii nie tylko większości ankietowanych, ale także co najmniej przeważającej części zwolenników pozostałych pretendentów, wydaje się najbardziej prawdopodobnym zwycięzcą wyborów. Podobnie jak przed miesiącem w jego wyborcze szanse najczęściej wątpią potencjalni zwolennicy Mariana Krzaklewskiego, choć i tak większy ich odsetek typuje zwycięstwo obecnego prezydenta (49%), niż sądzi, że wygra obecny przewodniczący „Solidarności” (36%). Większość (72%) zwolenników Andrzeja Olechowskiego przewiduje, że zwycięstwo odniesie jednak Aleksander Kwaśniewski, tylko jedna piąta (21%) wierzy w wyborczy sukces popieranego przez siebie kandydata.

Nawet wśród osób identyfikujących się z prawicą przeważa pogląd, że obecnemu prezydentowi nikt nie zdoła odebrać sukcesu wyborczego w jesiennych wyborach (64%). Także dla respondentów niewyrobionych politycznie i niemających sprecyzowanych poglądów politycznych wyborcze zwycięstwo Aleksandra Kwaśniewskiego jest równie prawdopodobne (63%). Jeszcze częściej (86%) są o tym przekonani wyborcy określający swoje poglądy polityczne jako centrowe. Natomiast wśród osób utożsamiających się z lewicą przeświadczenie o reelekcji Aleksandra Kwaśniewskiego jest powszechne (92%).

Przekonanie o wyborczym zwycięstwie któregoś z kandydatów może przynieść skutki dwojakiego rodzaju. Z jednej strony brak wiary w zwycięstwo popieranego przez siebie kandydata może demobilizować jego elektorat - skłaniać wyborców do pozostania w domu,

gdyż ich udział w wyborach „i tak nic nie zmieni”. Z drugiej jednak strony zbyt silne przekonanie o zwycięstwie własnego kandydata może również działać w podobny sposób, ponieważ głosujący mogą wychodzić z założenia, że ich uczestnictwo w głosowaniu nie jest konieczne, gdyż popierany przez nich kandydat „i tak wygra”. Wydaje się, że oba te zjawiska mogą mieć miejsce w nadchodzących wyborach. Dla ich wyników decydujące będzie to, która z tych tendencji weźmie górę. W każdym razie w krótkiej historii naszej demokracji nie mieliśmy jeszcze sytuacji, w której - co wskazują wyniki sondaży - istniałby tak zdecydowany faworyt wyborów, a przekonanie o jego wyborczym sukcesie było tak silne.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy nazwiska. (%)

	Piotr Ikonowicz	Jarosław Kalinowski	Janusz Korwin-Mikke	Marian Krzaklewski	Aleksander Kwaśniewski	Andrzej Lepper	Jan Łopuszański	Andrzej Olechowski
Ogółem	11	7	25	41	12	44	8	3
Płeć								
Mężczyźni	12	8	24	42	14	44	8	3
Kobiety	10	6	25	40	10	43	8	4
Wiek								
18-24 lat	13	9	25	35	10	49	7	3
25-34	10	6	25	37	9	47	6	3
35-44	11	7	27	47	11	46	7	1
45-54	8	6	21	48	15	43	11	4
55-64	13	4	29	42	12	39	9	6
65 lat i więcej	11	9	22	31	16	36	9	4
Miejsce zamieszkania								
Wieś	11	5	24	35	11	24	6	3
Miasto do 20 tys.	12	5	29	40	13	49	6	3
20-100 tys.	11	8	33	45	8	50	11	2
101-500 tys.	13	8	19	49	14	55	8	5
501 tys.i więcej mieszk.	9	10	20	38	19	63	14	6
Wykształcenie								
Podstawowe	11	5	21	36	10	29	5	5
Zasadnicze zawodowe	8	4	34	40	10	37	4	4
Średnie	12	9	24	46	12	50	10	2
Wyższe	16	11	14	36	20	69	17	4
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	14	9	16	35	19	76	14	3
Prac. umysł. niż. szczebla	4	2	27	58	6	53	8	3
Pracownicy fiz.- umysł.	7	5	23	49	11	51	6	5
Robotnicy wykwalifikowani	10	6	25	43	7	41	4	1
Robotnicy niewykwalifik.	8	8	37	43	8	32	7	4
Rolnicy	16	5	29	41	9	19	5	13
Pracujący na własny rach.	18	19	16	30	25	57	8	0
Bierni zawodowo								
Renciści	10	5	22	39	16	29	8	6
Emeryci	12	6	25	36	13	41	10	3
Uczniowie i studenci	15	11	16	42	13	55	12	1
Bezrobotni	9	7	37	36	10	44	7	5
Gospodynie domowe i inni	14	7	29	38	8	20	7	0
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	12	5	21	46	10	53	7	1
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	7	7	31	53	11	44	9	2
sekt. pryw. poza rolnict.	10	9	21	41	13	53	7	3
prywatnym gosp. rolnym	15	6	31	37	11	25	6	8
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	10	5	26	40	11	36	5	5
276-399	9	3	33	47	10	43	6	5
400-549	12	6	27	49	8	42	9	1
550-799	8	9	27	45	8	41	11	2
Powyżej 799 zł	13	9	17	40	14	63	14	3
Ocena własnych war. mater.								
Złe	11	7	24	45	11	35	8	3
Średnie	10	5	25	38	12	40	7	5
Dobre	12	11	24	40	13	65	10	1
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	10	4	32	32	26	39	7	5
Raz w tygodniu	15	8	26	34	14	42	7	3
1-2 razy w miesiącu	5	9	21	46	10	53	8	4
Kilka razy w roku	6	6	24	53	3	47	11	2
W ogóle nie uczestniczy	6	5	18	59	7	36	15	5
Poglądy polityczne								
Lewica	4	1	20	70	2	40	11	4
Centrum	13	9	32	39	8	47	11	4
Prawica	21	16	25	18	37	55	6	3
Trudno powiedzieć	7	2	23	23	4	30	4	1

Tabela 1 cd. Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)?
Proszę wymienić nie więcej niż trzy nazwiska.

(%)

	Jan Olszewski	Lech Wałęsa	Tadeusz Wilecki	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	61	12	9	920
Płeć					
Mężczyźni	9	60	13	8	439
Kobiety	7	62	11	11	481
Wiek					
18-24 lat	12	57	15	7	129
25-34	11	68	12	8	173
35-44	7	62	13	7	180
45-54	9	66	15	6	186
55-64	6	59	9	10	121
65 lat i więcej	5	49	7	21	131
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	61	10	17	326
Miasto do 20 tys.	7	61	6	10	105
20-100 tys.	8	68	12	4	183
101-500 tys.	9	61	15	5	181
501 tys. i więcej mieszk.	7	49	21	4	124
Wykształcenie					
Podstawowe	9	62	5	18	231
Zasadnicze zawodowe	12	64	11	11	225
Średnie	7	64	15	5	356
Wyższe	5	44	22	3	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	0	42	18	5	68
Prac. umysł. niż. szczebla	9	67	20	7	85
Pracownicy fiz. - umysł.	8	60	10	6	71
Robotnicy wykwalifikowani	17	66	11	10	100
Robotnicy niewykwalifik.	2	64	10	4	32
Rolnicy	4	71	11	1	36
Pracujący na własny rach.	6	59	15	7	45
Bierni zawodowo					
Renciści	9	63	11	16	107
Emeryci	5	53	9	16	169
Uczniowie i studenci	8	44	18	11	70
Bezrobotni	9	74	7	2	82
Gospodynie domowe i inni	22	80	8	7	50
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	58	15	9	166
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	4	56	18	12	80
sekt. pryw. poza rolnict.	11	65	17	4	178
prywatnym gosp. rolnym	6	65	11	4	48
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	11	66	12	9	138
276-399	16	63	7	4	96
400-549	5	71	7	8	172
550-799	10	65	14	7	145
Powyżej 799 zł	6	52	23	6	147
Ocena własnych war. mater.					
Złe	11	64	7	11	279
Średnie	7	63	13	10	454
Dobre	6	53	17	5	187
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	6	48	11	13	78
Raz w tygodniu	9	56	12	12	480
1-2 razy w miesiącu	13	69	8	7	128
Kilka razy w roku	6	73	11	5	158
W ogóle nie uczestniczy	5	69	22	3	76
Poglądy polityczne					
Lewica	8	82	12	3	287
Centrum	11	62	13	5	240
Prawica	7	34	16	8	211
Trudno powiedzieć	8	56	7	27	182

Tabela 2. Tęgo oczywiście nikt nie może wiedzieć na pewno, ale jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra zbliżające się wybory prezydenckie?

(%)

	Piotr Ikonowicz	Jarosław Kalinowski	Janusz Korwin-Mikke	Marian Krzaklewski	Aleksander Kwaśniewski	Andrzej Lepper	Jan Eopuszański	Andrzej Olechowski
Ogółem	0	0	0	4	78	0	0	3
Płeć								
Mężczyźni	0	0	0	4	80	1	0	4
Kobiety	0	0	0	3	75	0	0	1
Wiek								
18-24 lat	0	0	0	5	82	0	0	1
25-34	0	0	0	1	79	0	0	3
35-44	0	0	0	4	83	1	0	1
45-54	1	0	0	4	80	1	0	5
55-64	0	0	0	3	83	1	0	1
65 lat i więcej	0	0	0	5	59	0	0	3
Miejsce zamieszkania								
Wieś	0	0	0	3	74	1	0	2
Miasto do 20 tys.	0	0	0	4	77	0	0	2
20-100 tys.	0	0	0	2	81	0	0	2
101-500 tys.	0	0	0	4	79	0	0	5
501 tys. i więcej mieszk.	2	0	0	6	80	0	0	2
Wykształcenie								
Podstawowe	0	0	0	2	65	1	0	1
Zasadnicze zawodowe	1	0	0	3	77	0	0	4
Średnie	0	0	0	4	85	0	0	3
Wyższe	0	0	1	6	85	0	0	3
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	0	0	0	10	81	0	1	1
Prac. umysł. niż. szczebla	0	0	0	3	87	0	0	1
Pracownicy fiz. - umysł.	0	0	0	1	90	0	0	0
Robotnicy wykwalifikowani	0	0	0	1	85	0	0	4
Robotnicy niewykwalifik.	6	0	0	0	67	0	0	0
Rolnicy	0	0	0	0	76	0	0	5
Pracujący na własny rach.	0	0	2	0	78	0	0	10
Bierni zawodowo								
Renciści	0	0	0	4	75	1	0	2
Emeryci	0	0	0	5	69	1	0	3
Uczniowie i studenci	0	0	0	3	86	0	0	2
Bezrobotni	0	1	0	3	73	1	0	4
Gospodynie domowe i inni	0	0	0	6	71	0	0	0
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	1	0	0	6	78	0	0	3
spółce właścicieli	0	0	0	3	92	0	0	2
prywatnych i państwa	0	0	0	2	86	0	0	2
sekt. pryw. poza rolnict.	0	0	0	0	86	0	0	2
prywatnym gosp. rolnym	0	0	0	0	72	0	0	4
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	0	1	0	2	76	2	0	1
276-399	0	1	0	3	78	1	0	5
400-549	1	0	0	0	78	0	0	1
550-799	0	0	0	0	78	0	0	1
Powyżej 799 zł	0	0	0	4	86	0	0	3
Ocena własnych war. mater.								
Złe	0	0	0	2	74	0	0	2
Średnie	0	0	0	4	77	1	0	3
Dobre	0	0	0	4	84	0	0	3
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	0	0	1	7	67	0	0	0
Raz w tygodniu	0	0	0	4	76	0	0	4
1-2 razy w miesiącu	0	0	0	3	78	2	0	2
Kilka razy w roku	1	0	0	2	86	0	0	2
W ogóle nie uczestniczy	0	0	0	2	82	0	1	0
Poglądy polityczne								
Lewica	1	0	0	1	92	0	0	2
Centrum	0	0	0	2	86	1	0	0
Prawica	0	0	0	9	64	1	0	8
Trudno powiedzieć	0	0	0	3	63	0	0	1

Tabela 2 cd. Tego oczywiście nikt nie może wiedzieć na pewno, ale jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra zbliżające się wybory prezydenckie?
(%)

	Jan Olszewski	Lech Wałęsa	Tadeusz Wilecki	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	0	1	0	14	1026
Płeć					
Mężczyźni	0	1	0	9	487
Kobiety	0	1	0	18	539
Wiek					
18-24 lat	0	0	0	12	145
25-34	0	2	0	16	180
35-44	0	1	0	11	196
45-54	1	1	0	7	209
55-64	0	1	1	9	130
65 lat i więcej	0	2	0	29	165
Miejsce zamieszkania					
Wieś	0	1	0	17	378
Miasto do 20 tys.	0	1	0	16	109
20-100 tys.	1	1	0	14	206
101-500 tys.	0	0	0	11	195
501 tys. i więcej mieszk.	0	3	0	7	138
Wykształcenie					
Podstawowe	0	2	0	27	281
Zasadnicze zawodowe	1	2	0	12	251
Średnie	0	0	0	8	384
Wyższe	0	0	0	5	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	0	2	0	5	70
Prac. umysł. niż. szczebla	0	0	0	9	96
Pracownicy fiz. - umysł.	0	0	0	10	74
Robotnicy wykwalifikowani	0	0	1	10	101
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	0	26	37
Rolnicy	0	3	0	16	40
Pracujący na własny rach.	0	3	0	7	46
Bierni zawodowo					
Renciści	1	3	0	13	127
Emeryci	0	1	0	20	200
Uczniowie i studenci	0	0	0	8	75
Bezrobotni	0	0	0	18	101
Gospodynie domowe i inni	0	0	0	23	54
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	0	0	0	11	177
spółce właścicieli	0	1	0	2	84
prywatnych i państwa	0	1	0	9	191
sekt. pryw. poza rolnict.	1	2	2	19	53
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	0	1	1	18	155
276-399	2	2	0	8	108
400-549	0	1	0	16	197
550-799	0	0	1	15	159
Powyżej 799 zł	0	1	0	6	158
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	1	0	18	330
Średnie	0	1	0	13	498
Dobre	0	1	0	8	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	0	2	1	22	86
Raz w tygodniu	0	1	0	14	525
1-2 razy w miesiącu	0	1	0	14	143
Kilka razy w roku	0	1	0	8	178
W ogóle nie uczestniczy	0	0	0	15	93
Poglądy polityczne					
Lewica	0	0	0	4	299
Centrum	0	0	0	10	271
Prawica	1	3	1	13	228
Trudno powiedzieć	0	1	0	32	227